

ПРОБЛЕМИ В БАЛАНСИРАНОСТТА НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ

Евгения Тонкова, Данчо Петров, Севдалина Христова
Икономически университет, Варна

Резюме

Проблемите за балансираността на инвестициите на територията на България са частично изследвани и анализирани. Засиленият инвеститорски интерес към страната през последните няколко години поставя важни въпроси относно балансираността на инвестициите по икономически сектори и региони. Универсалната оценка на сравнителните предимства на територията крие риск за привличане на еднотипни инвеститори и концентриране на инвестиционни интереси в една и съща сфера. Целта на статията е да се анализира структурата на преките чуждестранни инвестиции на равнище страна, да се очертаят проблемите, свързани с балансираността им и да се представят възможни средства за тяхното преодоляване. Проблемите се поставят от гледна точка на инвеститорите, териториалната единица и жителите. За компаниите-инвеститори, различните форми на инвестиционен дисбаланс могат да се окажат критични за възвръщаемостта и икономическа ефективност на направените инвестиции. Освен това съсредоточаването на чуждестранни инвестиции в една и съща сфера крие рискове, свързани с приемането им от местното население. Дисбалансът в инвестициите е проблем за бъдещото социално-икономическо развитие на страната в различни аспекти. Изследването се основава на използването на вторични източници на информация и проучване на конкретни инвеститорски практики. Литературният обзор обхваща научна литература и информация след 2000 година. Анализът на преките чуждестранни инвестиции показва, че е налице дисбаланс в тяхното разпределение по региони и индустрии. Концентрирането на инвестиционната активност в Южна България и най-вече в района на столицата е предпоставка за чувствителното изоставане в икономическото и социалното развитие на регионите в Северна България. Проблемите с недостига на инвестиции в по-слабо развитите региони са от компетенциите на държавната политика в сферата на развитието на регионите. Частните инвеститори са заинтересовани преди всичко от ефективността на своите инвестиции и нормата на тяхната възвръщаемост. В тази връзка е необходимо да се изяснят специфичните сравнителни предимства на отделните региони и дейностите на държавната и публичната администрация да се фокусират в насърчаването на инвестиционната активност на бизнеса именно в тези сфери, в които са налице такива предимства и които да доведат до преодоляването на съществуващия дисбаланс.

Ключови думи: преки чуждестранни инвестиции, социално-икономическо развитие, балансираност на инвестициите.

Keywords: direct foreign investments, socio-economic development, investment balancing.

JEL: R58, O10.

Увод

Инвестициите се явяват силен драйвър за икономическото и социално развитие на страните. В документи на ЕС преките чуждестранни инвестиции се определят като основен източник на капитал и на трансфер на технологии [1].

Факторите, които определят инвестиционния интерес към конкретна страна са предмет на множество интердисциплинарни изследвания. Преди всичко те се разглеждат от гледна точка на инвеститорите и техните бизнес интереси. Фокусът на тези изследвания е съсредоточен върху факторите, рисковете и моделите за инвестиране. В резултатите от изследвания на А.Т. Кеагън през 2018 г. се открояват следните приоритетни фактори при определяне на мястото на инвестициите: регулаторна прозрачност и отсъствие на корупция, данъчни ставки и лекота на данъчни плащания и цена на труда [8]. Проучвания в развиващите се страни показват силно влияние на предходни в страната инвестиции върху активността на чуждестранните инвести-

тори [9]. Балансът в чуждестранната инвестиционната активност и факторите за стимулирането и от гледна точка на държавната и общинската администрация не са толкова добре обхванати.

Има няколко причини да се фокусира изследването върху необходимостта от балансиране на инвестициите на територията. Първо, през последните десетилетия се наблюдава засилена инвестиционна активност на частни капитали, която се осъществява целенасочено в интерес на частните инвеститори и обичайно надхвърля границите на една страна. Наблюдава се конкуренция в политиките за привличане на чуждестранни преки инвестиции [10]. Според UNCTAD голямата част от мерките за привличане на нови инвестиции са базирани върху либерализиране и промоциране [17]. Засиленият интерес към инвестиране на практика допринася за открояването на следните два проблема: за балансираността на инвестициите по територии и балансираност по сектори. Второ, инвестирането като процес, протичащ без да се съоб-

разява с пропорциите, необходими за социално-икономическото развитие на територията, може да изложи на риск както компаниите, така и населението. Третата причина е свързана с опазването на околната среда и ориентацията към инвестиции в „зелена икономика“ и органично производство [15]. Въпреки това, част от инвестициите се планират и реализират в производствата, които замърсяват околната среда и при определени условия могат да предизвикат екологични катастрофи.

За да се балансират инвестициите на територията, е необходима целенасочена политика на равнище страна. Специално внимание се обръща на ефективност на взаимодействието между инвеститорите и компаниите чрез средства, направления, форми и методи на регулативно въздействие на равнище страна или регион [16].

Представените проблеми насочват изследователския ни интерес към инвестициите в България. Целта на изследването е да се представи анализ на структурата на инвестициите в териториален и структурен разрез, на базата на които да се изведат препоръки към администрацията и компаниите в подкрепа на търсения баланс и в интерес на всички заинтересовани аудитории на територията. Изследването се основава на вторични данни от официални източници на информация и обхваща периода 2013–2017 година.

1. Проблеми и рискове, произтичащи от формите на дисбаланс в преките чуждестранни инвестиции

Освен безспорните позитивни ефекти на частните инвестиции като подобряването на икономическата ефективност, конкурентната среда, трансферът на ноу-хау и управленските умения в литературата могат да се открият и някои съществени проблеми свързани с дисбаланса им. Изследвания в сферата на чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) показват, че „нерегулирането на преките чуждестранни инвестиции може да дестабилизира икономическото развитие на страната и да усложни прилагането на инструментите в рамките на икономическите политики“ [20]. Представят се различни аспекти на реални и потенциални проблеми свързани с ЧПИ от концентрацията им в определени сектори до неравномерно икономическо развитие, фискален и платежен дефицит, културни конфликти и повишаване на безработицата. Поставя се проблема за рискове, свързани с унищожаване на местните способности и извличане на природни ресурси без адекватно компенсиране на бедните страни [19].

Някои от изследванията показват значителен

дисбаланс между входящите и изходящите преки чуждестранни инвестиции за региона, в който попадат Румъния и България (тези страни се определят като нетни получатели поради техните потребности и атрактивност) [21]. Във фокуса на изследователите попадат и публичните инвестиции, които се определят като особено важни за повишаване на нивото на удовлетвореност от живота и са предпоставка за благоприятно икономическо развитие [4]. Сравнителните анализи на публични инвестиции за два града показват значителен стойностен дисбаланс за отделни сфери.

Проучените литературни източници послужиха за идентифицирането на пет основни форми на дисбаланс: в териториалното разпределение на инвестициите, по сектори, между частни и публични инвестиции, между национални и чуждестранни преки инвестиции, между входящи и изходящи инвестиции. Изброените форми на дисбаланс могат да бъдат в основата на потенциални проблеми и рискове за развитието на страната.

Съсредоточаването на инвестициите в определени територии например, е свързано с потенциален риск от вътрешна миграция на населението и появата на значими различия в социално-икономическото развитие. Освен това концентрирането на мащабни инвестиции в определена област определя и бъдещия инвестиционен интерес към нея. Тази територия ще бъде притегателна и за други инвеститори, което допълнително ще засили диспропорциите спрямо развитието на другите териториални единици. Още повече, че различните региони в определена страна си взаимодействат по отношение на капитали, труд и продуктови пазари [12]. От друга страна, резултатите от редица изследвания сочат, че е налице многоаспектно и в повечето случаи позитивно регионално въздействие на ЧПИ върху представянето на местния бизнес, но тези ефекти се ограничават в рамките на региона, в който се осъществяват инвестициите [6, 11, 14]. Специално внимание се обръща на възможността неблагоприятната отраслова структура на преките чуждестранни инвестиции и неравномерността на регионалното им разпределение да способстват за увеличаването на отрасловите и регионалните различия в трудовите доходи и задълбочаването на доходната диференциация в страната [3].

Дисбалансът на ЧПИ по сектори на икономиката също може да породи съществени пречки за развитие на страната. Открояват се различни случаи. Инвестиращите чуждестранни компании могат да генерират печалби и пазарна власт, които да не се използват в полза на развитие на страната и да се отразяват неблагоприятно

върху бизнеса на останалите компании. Такъв пример могат да бъдат инвестициите в търговска инфраструктура на глобални компании на територия с ниска инвестиционна и производствена активност. Повишеният интерес за инвестиране в търговска инфраструктура без да се инвестира в производство допринася за дългосрочни проблеми, които ще засегнат локалните производители и потребителите на територията. Такъв тип диспропорция в инвестициите може да доведе до неблагоприятно разпределение на доходите и печалбата между търговци и производители, което би могло да се отрази неблагоприятно на икономиката, в това число и на доходите на населението и покупателната му способност.

Дисбалансът между частни (в т.ч. ЧПИ) и публични инвестиции може да постави под въпрос успеха на всяка една инвестиция. Например, инвестициите в туризъм на частни компании могат да бъдат изложени на риск, ако държавата или общината не инвестират достатъчно в транспортна инфраструктура и комуникации. Ползите за икономическото развитие на страните от инвестициите в транспорт са подробно представени в литературата [22]. Споделя се мнение, че икономическият просперитет се генерира от инвестициите и търговията, които зависят от правната защита и инфраструктурата, осигурявана от държавата [13]. Освен това може да се породят противоречия между частния и публичния интерес при реализацията на инвестиции в страната. В изследвания се подчертава, че вътрешните и ЧПИ допринасят за икономическия растеж на страните от Централна и Източна Европа [7]. Дисбалансът им обаче може да доведе до някои неблагоприятни ефекти като значително различие във възнагражденията и цялостното икономическо развитие на регионите с такава диспропорция.

Проблемът за дисбаланса между входящи и изходящи инвестиции е широко дискутиран в научната литература. Свързва се развитието на пазарите, наличието и използването на ресурсите, състояние на административно правния режим и други фактори, отразяващи се върху посоката на инвестиционните потоци. Изследвания показват връзки между потоците на входящите и изходящите ЧПИ и вътрешните инвестиции на равнище страна [2].

Представените форми на дисбаланс и проблемите, които произтичат от тях поставят въпроса за необходимостта от търсене на възможности за тяхното балансиране в краткосрочен и дългосрочен план.

2. Териториално и секторно разпределение на ЧПИ в България

Анализът на териториалното и секторното разпределение на чуждестранни преки инвестиции в България се базира върху официални данни на Националния статистически институт (НСИ), обхващащи петгодишен период от 2013 до 2017 г. Обект на анализ са ЧПИ, както на национално равнище, така и на ниво регион (NUTS2) и ниво област (NUTS3). Ограниченията, които стоят пред настоящия анализ, са свързани с липсата на официални данни на ниво регион и ниво област за ЧПИ по икономически сектори.

За разглеждания период се наблюдават няколко положителни тенденции. За разлика от световната тенденция, която сочи спад от 23% за 2017 г. на преките чуждестранни инвестиции, в България се наблюдава ръст на ЧПИ от 23,3 млрд. евро на 24,5 млрд. евро [18]. Втората положителна тенденция е, че общата стойност на чуждестранните преки инвестиции като дял от БВП се запазва относително постоянна величина. Забелязва се и промяна в секторната структура на ЧПИ (табл. 1).

Табл. 1. Секторна структура на чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия по икономически дейности за периода 2013–2017 (%)

№	Икономически сектори	2013	2014	2015	2016	2017
1.	Селско, горско и рибно стопанство	0,55	0,79	0,49	0,36	0,28
2.	Преработваща промишленост	20,99	23,26	22,02	23,23	24,72
3.	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	11,71	12,55	12,37	11,54	10,12
4.	Строителство	3,98	4,25	3,26	2,59	2,56
5.	Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство	20,57	23,10	24,16	24,96	23,35
6.	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	9,14	8,11	7,60	7,79	6,89
7.	Операции с недвижими имоти	14,22	14,11	13,89	13,34	12,88
8.	Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	7,09	7,70	4,51	7,20	9,50
9.	Култура, спорт и развлечения	0,36	0,39	0,52	0,54	0,56
10.	Други сектори	11,39	5,74	11,18	8,45	9,14

Източник: Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ. [<https://infostat.nsi.bg>].

През изследвания период най-голям е дялът на чуждестранните преки инвестиции в сектор „Преработваща промишленост“, като се забелязва слабо изразена тенденция на нарастване на техния относителен дял. На второ място се нарежда сектор „Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“, където също е налице ръст от четири процентни пункта между първата и последната година на периода. Секторите „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ и „Операции с недвижими имоти“ запазват през целия период съответно трето и четвърто място като и при двата сектора е налице спад на инвестициите. Значително намаление, както в абсолютна стойност, така и като относителен дял, се забелязва при преките чуждестранни инвестиции в сектор „Строителство“. В два икономически сектора, а именно „Селско,

горско и рибно стопанство“, и „Култура, спорт и развлечения“ средногодишно са насочени сумарно около 1% от преките чуждестранни инвестиции. Може да се обобщи, че чуждестранните инвеститори се оттеглят от строителството, недвижимите имоти и аграрния сектор. Паралелно с това нараства дялът на ЧПИ в производствените сектори.

Налице е и тенденция към оттегляне на инвеститорите от нискотехнологични сектори и засилване на интереса към високотехнологични сектори, в които се генерира по-висока добавена стойност (табл. 2). Между 2013 и 2017 г. инвестициите във високотехнологични производства са се увеличили със 76 млн. евро, т.е. налице е ръст от 64%. Аналогична тенденция се наблюдава и при ЧПИ в средно високотехнологични производствени сектори. За изследвания период те се увеличават с около 44%.

Табл. 2. Чуждестранни преки инвестиции според технологичния профил на производствените сектори в България за периода 2013–2017 (хил. евро)

Сектори	2013	2014	2015	2016	2017
Високотехнологични производствени сектори	118 058,9	141 739,1	170 883,3	180 109,7	194 942,8
Средно високотехнологични производствени сектори	1 268 136,6	1 432 022,2	1 615 253,7	1 651 446,4	1 829 190,4
Средно нискотехнологични производствени сектори	1 951 956,9	1 966 840,2	1 819 843,3	1 868 283,2	2 161 174,9
Нискотехнологични производствени сектори	1 453 410,6	1 387 086,5	1 393 857,4	1 637 704,7	1 734 922,7

Източник: Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ. [<https://infostat.nsi.bg>].

Забележка: Производствените сектори в България (икономическите дейности от второ ниво на агрегирани номенклатури) са разпределени по ниво на технологична интензивност, съгласно класификацията на Евростат [5]. Към високотехнологичните производствени сектори не са включени данни за сектор „Производство на лекарствени вещества и продукти“, а към средно нискотехнологични производствени сектори не са включени данни за сектор „Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти“, тъй като данните са конфиденциални.

За необходимостта от балансиране на инвестициите на територията може да се съди не само от равнището на инвестициите по икономически сектори, но и от териториалното разпределение на инвестициите на ниво регион и област, където дисбалансите са ясно изразени.

В Югозападния регион са осъществени основната част (средно за периода около 61%) от чуждестранните преки инвестиции в страната. На следващо място се нарежда Югоизточния регион със средногодишен дял от около 12%, а на трето място е Южен централен регион с 12%. Така трите южни региона сумарно привличат средногодишно между 82–85% от ЧПИ в България. Едва 1/6 от преките чуждестранни инвестиции са реализирани на територията на Северна България. Тези данни свидетелстват за наличие на сериозен регионален дисбаланс на ЧПИ, който се проявява в две измерения. Първото проявление е дисбаланс между Югозападния регион, в който се намира столицата и останалите икономически региони в страната. Вторият ясно

очертан регионален дисбаланс се изразява в диспропорционалното разпределение на ЧПИ в регионите от Северна и Южна България.

На ниво област също е налице значителен дисбаланс. През последната година на изследвания период (2017), в областта София-град са концентрирани малко над половината от общия обем на чуждестранните преки инвестиции (50,3% или 12 311 млн. евро). На второ място се нарежда област Варна с относителен дял на ЧПИ от 8% (шест пъти по-малко от столицата). В първите шест области са концентрирани 83,4% от ЧПИ в страната през 2017 г., а едва 16,6% са инвестирани в останалите 22 области. Най-малък е относителният дял на ЧПИ в област Силистра – едва 0,15%, което представлява около 350 пъти по-ниско равнище спрямо това в област София (столица).

Дисбаланс в инвестициите се наблюдава и при показателя преки чуждестранни инвестиции на глава от населението. През изследвания петгодишен период обемът на инвестициите в Юго-

ПРОБЛЕМИ В БАЛАНСИРАНОСТТА НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ

западния регион е двойно по-висок от средния за страната: 6 634 евро на човек за ЮЗР срещу 3 247 евро на човек средно за страната. Макар в четири от регионите да се забелязва ясна тенденция в увеличаването на чуждестранните инвестиции през целия период обемът им остава под средното ниво за страната. В Северозападния регион, където чуждите инвестиции са с най-малък обем се наблюдава тенденция към намаляване на нивото на инвестициите от 865 евро на човек на 742 евро на човек в края на периода.

В обема на чуждестранните инвестиции на човек от населението на ниво област също се наблюдават диспропорции и небалансираност в териториалното им разпределение. Само в четири области нивото на инвестициите е над средното за страната, като най-високо е нивото в столицата (табл. 3). В останалите 24 области инвестициите са под средното равнище за страната. Сумарно инвестициите на човек от населението в четиринайсетте области, които са с най-нисък обем на инвестициите на човек от населението, са под нивото на инвестициите в столицата.

Табл. 3. Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор на един човек от населението по области за периода 2013–2017 (в евро/човек)

Област	2013	2014	2015	2016	2017	Средно за периода	Темп на изменение
<i>Средно за страната</i>	3 221	2 997	3 238	3 310	3 472	3 248	7,2%
София (столица)	9 219	8 868	9 177	9 226	9 288	9 156	0,7%
София	5 243	5 205	5 374	5 611	6 323	5 551	17,1%
Бургас	5 883	2 263	4 118	4 231	4 586	4 216	-28,3%
Варна	3 004	3 544	3 724	3 777	4 122	3 634	27,1%
Стара Загора	2 429	2 974	3 162	2 866	2 839	2 854	14,5%
Габрово	2 155	2 279	2 489	2 694	2 960	2 515	27,2%
Пловдив	2 431	2 289	2 365	2 578	2 829	2 498	14,1%
Търговище	1 774	1 703	1 777	1 999	2 177	1 886	18,5%
Пазарджик	1 710	1 771	1 845	1 842	1 961	1 826	12,8%
Русе	1 622	1 694	1 493	1 646	1 693	1 630	4,2%
Перник	1 785	1 724	1 426	1 507	1 667	1 622	-7,0%
Благоевград	1 112	1 219	1 427	1 556	1 541	1 371	27,9%
Добрич	1 624	610	1 123	1 369	1 534	1 252	-5,9%
Кърджали	750	947	1 165	1 015	1 695	1 114	55,8%
Разград	1 072	962	894	1 138	1 341	1 081	20,1%
Плевен	1 199	1 199	1 121	756	927	1 041	-29,3%
Ловеч	994	1 004	1 121	1077	898	1 019	-10,7%
Видин	621	554	853	804	840	735	26,0%
Смолян	654	660	744	765	773	719	15,4%
Враца	884	788	498	456	657	657	-34,4%
Шумен	610	593	588	591	623	601	2,1%
Сливен	502	481	472	654	739	570	32,1%
Велико Търново	357	437	497	608	561	492	36,4%
Ямбол	419	462	638	462	421	480	0,5%
Хасково	310	258	446	516	444	395	30,1%
Кюстендил	298	340	334	354	353	336	15,7%
Силистра	288	276	254	292	326	287	11,4%
Монтана	269	246	199	275	289	255	6,9%

Източник: Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ. [<https://infostat.nsi.bg/>].

Наред с диспропорционалното разпределение на ЧПИ могат да се открият и някои положителни тенденции. В повечето области е налице ръст на инвестициите на човек от населението, като в седемнайсет области този ръст е над средния за страната. Ръстът на инвестициите на човек от населението в столицата е едва 0,7%. Само в шест области се регистрира спад по този показател.

Заклучение

Анализът на ЧПИ показва, че е налице дисбаланс в тяхното разпределение по региони и

икономически сектори. Концентрирането на инвестиционната активност в Южна България и най-вече в района на столицата е предпоставка за чувствителното изоставане в икономическото и социалното развитие на регионите в Северна България. Диспропорциите в развитието на регионите води до миграция на населението в тези региони и тяхното обезлюдяване. Икономическата и социалната инфраструктура на регионите от Северна България се влошава поради недостиг на финансиране както от бюджета, така и от частния бизнес.

Проблемите с недостига на ЧПИ в по-слабо развитите региони са от компетенциите на държавната политика в сферата на развитието на регионите. Не би следвало да се очаква повишаване на инвестиционната активност от страна на чуждестранните инвеститори, ако няма създадени подходящи условия за това. Чуждестранните инвеститори са заинтересовани на първо място от ефективността на своите инвестиции и нормата на тяхната възвращаемост. В тази връзка е необходимо да се промотират сравнителните предимства на отделните региони и координираните дейности на държавната и местните администрации да се фокусират в насърчаването на инвестиционната активност именно в тези сфери, в които са налице такива предимства.

Една от най-съществените функции на държавната политика е да осигури адекватно преразпределение на ресурсите, което благоприятства балансираното развитие на регионите. При това държавните интервенции следва да се насочат не към отделни индустрии, а към осигуряване на комплексна инфраструктура, която насърчава инвестиционната активност на икономическите агенти. Терминът „комплексна инфраструктура“ обединява в едно цяло много компоненти – икономическа, социална, туристическа, културна, технологична и екологична инфраструктура. Балансираното териториално развитие е функция от координираното взаимодействие между държавната политика, дейността на местната администрация и частната инициатива. Препоръките, целящи преодоляване на констатираните дисбаланси, могат да се обособят на две нива – държавна политика и местно самоуправление. По отношение на провежданата държавна политика като първи стъпки биха могли да се предприемат следните инициативи:

- Разработване на стратегия за балансирано развитие на регионите, конкретизиране на приоритетите и параметрите на държавните интервенции;
- Създаване на необходимия административен капацитет със структурни звена за координиране и синхронизиране на дейностите между централната власт и местните органи за самоуправление;
- Организиране на бизнес форуми в страната и в чужбина с цел привличане на чуждестранни инвестиции в по-слабо развитите региони и икономически сектори.
- На ниво „местни органи на самоуправление“ се препоръчва да бъдат предприети следните дейности:
- Провеждане на инициативи за широка обществена дискусия в местната общност с цел

обсъждане на идеи за развитие на региона на база на сравнителните му предимства.

- Проучване на мненията на чуждестранния бизнес за инвестиционните възможности в региона (областта) и техните препоръки за подобряване на администрирането на инвестиционния процес;
- Предприемане на законодателни инициативи в местните парламенти за промени в нормативната уредба, целящи насърчаване на ЧПИ и подобряване на административното обслужване;
- Организиране на съвместни екипи с представители на държавната администрация, местния бизнес, настоящи и потенциални чуждестранни инвеститори за по-добра координация на дейностите и обосновка на планираните ресурси от националния бюджет;
- Инициране на пилотни проекти за насърчаване на инвестиционната активност, разработени съвместно със заинтересовани чуждестранни инвеститори и държавната администрация.

Важен аспект при реализация на политиката е да не се фаворизират инвестициите в икономическата инфраструктура за сметка на подценяване значението на инвестициите в социалната сфера и в екологията. За повишаване на атрактивността на регионите като инвестиционна дестинация са необходими инвестиции в човешки ресурси в по-слабо развитите региони и осигуряване на благоприятна среда за тяхното развитие във всеки един аспект – подобряване на материалния статус, повишаване на удовлетвореността от професионалната заетост и свободното време.

Благодарност

Настоящата публикация се финансира по проект НПИ – 11/2017.

Литература

1. Европейска комисия. *Документ за размисъл относно ползите от глобализацията*. COM(2017) 240 от 10.05.2017.
2. Капитанов, К. Взаимодействието „преки чуждестранни инвестиции-вътрешни инвестиции“ – аналитични подходи. *Икономика и компютърни науки*. 4. 2016. стр. 67–75.
3. Михайлова, С. Влияние на преките чуждестранни инвестиции върху доходното неравенство в България. *Икономически и социални алтернативи*. 4. 2014. стр. 25–40.
4. Arnold, F. et al. Public Investment in the Berlin State Budget: Education and Transport Are Falling Short. *DIW Economic Bulletin*. DIW Berlin, German Institute for Economic Research. 6(29/30). 2016. pp. 346–355.
5. Eurostat. *Glossary: High-tech classification of manufacturing industries*. 2018. [<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

- explained/index.php/Glossary:High-tech_classification_of_manufacturing_industries]
6. Grima, S., Wakelin, K. *Regional Underdevelopment: Is FDI the Solution? A Semi-parametric Analysis*, Leverhulme Centre. Research Paper. 11. 2001.
 7. Hlavacek, P., Bal-Domanska, B. Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth in Central and Eastern European Countries. *Engineering Economics*. 27(3). 2016. pp. 294–303.
 8. Kearney, A. *The 2018 A.T. Kearney Foreign Direct Investment Confidence Index*, 2018. [<https://www.atkearney.com/foreign-direct-investment-confidence-index/full-report>].
 9. Lautier, M. Moreaub, F. Domestic Investment and FDI in Developing Countries: The Missing Link. *Journal of Economic Development*. 37(3). 2012. pp. 1–23.
 10. Ma, J. Market Size, Local Sourcing and Policy Competition for Foreign Direct Investment. *Review of International Economics*. 21(5). 2013. pp. 984–995.
 11. Menghinello, S., De Propriis, L., Driffield, N. Industrial districts, inward foreign investment and regional development. *Journal of Economic Geography*, Volume 10. Issue 4. 2010. pp. 539–558.
 12. Moll, B., Townsend, R., Zhorin, V. Economic Development, Flow of Funds, and the Equilibrium Interaction of Financial Frictions. *PNAS*. 114(24). 2017. pp. 6176–6184.
 13. Myerson, R. Democratic Decentralization and Economic Development. In *The Oxford Handbook of Africa and Economics: Volume 1: Context and Concepts*. Oxford University Press. 2015. [[http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb-9780199687114.001.0001/oxfordhb-9780199687114-e-18](http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199687114.001.0001/oxfordhb-9780199687114-e-18)].
 14. Pavlinek, P. Regional Development Implications of Foreign Direct Investment in Central Europe. *Euro-pean Urban and Regional Studies*. 2004.
 15. Plotnikova, M., Bogoyavlenska, Y. Innovational Investment Development Vector of Rural Territories. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 36(2). 2014. pp. 382–393.
 16. Turekulova, A. et al. The Mechanism of State Regulation of the Investment Activity. *International Journal of Economic Perspectives*. 10(3). 2016. pp. 136–149.
 17. UNCTAD. *World Investment Report 2016. Investor Nationality: Policy Challenges*, Geneva: United Nations Publication. 2016. [http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf].
 18. UNCTAD. *World Investment Report 2018 – Investment and New Industrial Policies*. New York and Geneva. United Nation Publication. 2018. [https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf].
 19. Velde, D. *Foreign Direct Investment and Development. An Historical Perspective*. 2006. [<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/850.pdf>].
 20. Vissak, T., Roolaht, T. The Negative Impact of Foreign Direct Investment on the Estonian Economy. *Problems of Economic Transition*. 48(2). 2005. pp. 43–66.
 21. Voicilas, D. Romanian Investment Policy and the Role of the Foreign Companies in Economy. *Proceedings of the Seventh International Conference on Enterprise in Transition*. 2007. pp. 1626–1642.
 22. Wallis, I. *Economic Development Benefits of Transport Investment*, NZ Transport Agency. 2009. [<http://www.nzta.govt.nz/assets/resources/research/reports/350/docs/350.pdf>].

ISSUES WITH THE BALANCING OF DIRECT FOREIGN INVESTMENTS IN BULGARIA

Evgeniya Tonkova, Dancho Petrov, Sevdalina Hristova
University of Economics, Varna, Bulgaria

Abstract

The issue of investment balancing in Bulgaria has been partially studied and analysed. The increased investor interest in Bulgaria over the last few years raises important questions about the investment balance by economic sectors and regions. A universal assessment of the comparative advantages of the country poses the risk of attracting the same type of investors and concentrating investment interests into a single sector. The aim of the paper is to analyse the structure of direct foreign investments at the country level, to outline the problems related to investment balancing and to present possible solutions to the problems that arise from the lack of balance. These issues have been examined in terms of investors, territorial units and population. For investor companies, the various forms of investment imbalance may prove crucial to the return and cost-effectiveness of the investments made. Furthermore, the concentration of foreign investments into a single sector hides risks associated with their acceptance by the local population. Investment imbalance constitutes a problem for the future socio-economic development of Bulgaria in various aspects. The research is based on secondary sources of information and the study of specific investor practices. The literary review covers scientific literature and information published since 2000. The analysis of direct foreign investments shows that there is an imbalance in their distribution by regions and sectors. The concentration of investment activity in southern Bulgaria and especially in the capital region is a factor for the significant lagging behind in economic and social development of the regions in northern Bulgaria. The problems related to lack of investments in less developed regions are within the competence of the state policy in the sphere of regional development. Private investors are primarily interested in the effectiveness of their investments and their rate of return. In this respect, it is necessary to clarify the specific comparative advantages of the individual regions, and the public administration needs to focus its activities on promoting investments in those sectors where such advantages exist, which would result in the overcoming of the existing imbalance.